
ISSN 2312-6353

НАУКОВИЙ ВІСНИК

ДРОГОБИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Серія “ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ”
МОВОЗНАВСТВО

№ 10 2018

Дрогобич

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія KB № 20653-10473р

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет за рішенням вченої ради
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 17 від 20.12.2018 р.)*

УДК 001(051)
Н 34

Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: «Філологічні науки» (мовознавство): Збірник наукових праць. – Дрого-
бич, 2018. – № 10. – 162 с.

Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: «Філологічні науки» (мовознавство) внесено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук відповідно до Наказу Міністерства науки і освіти України № 1081 від 29.09.2014 р.

*Журнал включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International (Республіка Польща).*

Сайт видання: www.ddpu-filolvisnyk.com.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

доктор філологічних наук, професор О. П. Кушлик

Заступник головного редактора:

доктор філологічних наук, професор О. А. Бабелюк

Відповідальний секретар:

кандидат філологічних наук, доцент О. В. Коляса

Члени редколегії:

доктор філософських наук, професор Н. В. Скотна
доктор філологічних наук, професор Р. В. Васько
доктор філологічних наук, професор О. А. Бабелюк
доктор філологічних наук, професор Л. І. Белехова
доктор філологічних наук, професор О. Р. Валігура
доктор філологічних наук, професор В. С. Данилич
доктор філологічних наук, професор М. Ю. Федурко
доктор філологічних наук, професор С. П. Денисова
доктор філологічних наук, професор О. М. Кагановська
доктор філологічних наук, професор І. М. Колегаєва
доктор філологічних наук, професор З. Г. Коцюба
доктор філологічних наук, професор В. Г. Ніконова
доктор філологічних наук, професор А. М. Приходько
доктор філологічних наук, доцент Л. В. Сидельнікова
доктор філологічних наук, професор О. І. Стеріополо

prof. dr. hab. S. Garton (Велика Британія)

prof. dr. hab. A. Woldan (Австрія)

prof. dr. hab. D. Budnjak (Польща)

ЗМІСТ

Багацька О. В., Козлова В. В. СТРУКТУРНО-СМИСЛОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СУЧАСНИХ АМЕРИКАНСЬКИХ КАЗКАХ-ПЕРЕВЕРТНЯХ.....	5
Безугла Л. Р. ІМПЛІКАТУРА ЯК ГУМОРИСТИЧНИЙ ПУАНТ НІМЕЦЬКОМОВНОГО АНЕКДОТУ	11
Боговик О. А. ДО ПИТАННЯ ІСНУВАННЯ ОБ'ЄКТИВНОЇ ТА СУБ'ЄКТИВНОЇ ДУМКИ ЯК УНІВЕРСАЛЬНОЇ КАТЕГОРІЇ.....	15
Бойко О. О. ОНІРИЧНИЙ ДИСКУРС ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ФЕНТЕЗІЙНОГО ХУДОЖНЬОГО СВІТУ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ МАКСА ФРАЯ І ДАРИ КОРНІЙ).....	18
Бондарчук Н. І. СИСТЕМНІ ВІДНОШЕННЯ ЛЕКСИКИ НОМІНАТИВНОЇ СФЕРИ «ПОГОДА» В ОНЛАЙН-НАРАТИВІ ПРО ПОГОДНІ НОВИНИ (НА МАТЕРІАЛІ БРИТАНСЬКИХ ЕЛЕКТРОННИХ ГАЗЕТ).....	22
Грищенко І. В. КОМУНІКАТИВНІ АКЦЕНТИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ.....	26
Демська О. М. МОВА І МОДЕРНІСТЬ.....	29
Добровольська М. Б. ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ДИСКУРСУ В СУЧАСНИХ МОВОЗНАВЧИХ СТУДІЯХ.....	32
Журавель Т. В. КІНОПЕРЕКЛАД ЯК ВИД АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ І ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	35
Іваночко К. М. АКЦЕНТУАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕСУБСТАНТИВІВ ЧЕТВЕРТОГО СТРУКТУРНОГО КЛАСУ В ПІВДЕННО-ЗАХІДНИХ ГОВОРАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	39
Ковбанюк М. І. ДО ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАНЦУЗЬКОГО ГЕРУНДІЯ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ М. ЛЕВІ “TOUTES CES CHOSES QU’ON NE S’EST PAS DİTES” ТА ЙОГО УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ).....	46
Кравцова О. А. АДРЕСАНТНО-АДРЕСАТНИЙ КОНТИНУУМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕРЕПОВІДНОСТІ В ЕПІСТОЛЯРНОМУ ДИСКУРСІ.....	51
Кушлик О. П. КОНТИНУУМ ТИПОВОЇ СЛОВОВІРНОЇ ПАРАДИГМИ ДІЄСЛІВ, МОТИВОВАНИХ ТЕМПОРАЛЬНИМИ ІМЕННИКАМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПІР РОКУ.....	56
Микитка М.-Д. Ю. ГРЕЦЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В ЛАТИНСЬКІЙ РЕЛІГІЙНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ «ПАЛОМНИЦТВО ЕТЕРІЇ ДО СВЯТИХ МІСЦЬ»).....	65
Mykhaenko V. V. TRANSLATING THE CULTURALLY-MARKED CONCEPTS IN THE ADVERTISEMENTS.....	70
Музика Ю. І., Кушлик О. П. ДАТИВ ЯК ВИРАЗНИК СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИХ ВІДНОШЕНЬ У СЕМАНТИЧНО ЕЛЕМЕНТАРНОМУ ПРОСТОМУ РЕЧЕННІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ОЛЕСЯ ЛУПІЯ «ПАДІННЯ ДАВНЬОЇ СТОЛИЦІ»).....	75
Остапенко С. А., Шерстюк К. О. ЗАСТОСУВАННЯ ГРАМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНСЬКИХ ПРЕКЛАДАХ РОМАНУ Г. ВЕЛІСА «МАШИНА ЧАСУ».....	82
Павельєва А. К. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З ЛЕКСЕМОЮ «DEVIL» В «УКРАЇНСЬКИХ» ПОВІСТЯХ М. В. ГОГОЛЯ (В ПЕРЕКЛАДІ Р. ПІВЕРА ТА Л. ВОЛОХОНСЬКОЇ): ЧАСТОТА ВЖИВАННЯ ТА ОСНОВНІ ЗНАЧЕННЯ.....	86

Пасенчук Н. В. ДРАМАТИЧНИЙ ТЕКСТ У ПЕРЕКЛАДІ: ПРОБЛЕМА ВІДТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ІСТОРИЧНОЇ СВОЄРІДНОСТІ ОРИГІНАЛУ.....	91
Петрова А. В. СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРОЛОГІЇ: ЗІСТАВЛЕННЯ ПОНЯТЬ «ГЕНДЕРНИЙ СТЕРЕОТИП» І «ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ТИПАЖ».....	95
Пікалова А.О. «ОПТИМІСТ» ЯК ТИП «ЕМОТИВНОГО-Я» ІДЕНТИЧНОСТІ АНГЛОМОВНОГО ДИТЯЧОГО ПОЕТА	99
Поляк І. П. ПРЕДИКАТИВНА РЕАЛІЗАЦІЯ НЕОЗНАЧЕНО-КІЛЬКІСНОЇ СЕМАНТИКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ.....	104
Полякова Т. Л. РИСИ ГІБРИДНОСТІ У ЖАНРІ ТВІТТІНГ В АНГЛОМОВНІЙ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ.....	109
Попова А. И. К ВОПРОСУ О СКЛОНЯЕМОСТИ ИЗВЕСТНЫХ ГОРОДСКИХ НАЗВАНИЙ НА СОГЛАСНЫЙ И НА -А В ФУНКЦИИ ПРИЛОЖЕНИЯ.....	113
Прокопович Л. С. СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИЧНОЇ СИНОНІМІЇ В РОМАНІ МИРОСЛАВА ДОЧИНЦЯ «МАФТЕЙ»	117
Разумна К. А. АНГЛІЙСЬКОМОВНИЙ ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ДИСКУРС У ДЗЕРКАЛІ СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ РОЗВІДОК.....	121
Рибак К. Б. НАЗВИ ЗАГАЛЬНИХ ПОДАТКІВ З НАСЕЛЕННЯ ПІЗНЬОЇ СЕРЕДНЬОУКРАЇНСЬКОЇ МОВИ XVI–XVII СТ.....	126
Сабліна С. В. ЛЕКСИКО-СЛОВОВІРНІ ТИПИ ІМЕННИКІВ НА -В(А) В ГОВІРКАХ ПІВДЕННО-СХІДНОГО НАРІЧЧЯ.....	131
Смеречинська О. В. ОБСТАВИНИ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ОДНОРАЗОВОСТІ ДІЇ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ МОВ).....	134
Sitko A. V., Struk I. V. THE PRINCIPLES OF ENGLISH AND UKRAINIAN INTERROGATIVE SENTENCES CLASSIFICATION.....	139
Ткач П. Б., Ведь Т. М. ЛЕКСИЧНІ ІННОВАЦІЇ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЇХ СТВОРЕННЯ.....	142
Філатова К. О. КОЛЬОРОКОНЦЕПТИ В НОМІНАТИВНИХ МОДЕЛЯХ АНГЛІЙСЬКИХ КОМПОЗИТИВ: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ.....	145
Цинтар Н. В. СИНТАКСИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕМОТИВНОСТІ В АНГЛІЙСЬКИХ ПРОЗОВИХ ТВОРАХ XIX ТА XXI СТОЛІТТЯ.....	150
Чернюх Б. В. ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНЕ СУБПОЛЕ ПРОСПЕКТИВНОСТІ В ЛАТИНСЬКІЙ МОВІ.....	153
РЕЦЕНЗІЇ	
Гетьман З. О. ПЕРСПЕКТИВНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КОСМОЛОГІЇ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ.....	157

СТРУКТУРНО-СМІСЛОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СУЧАСНИХ АМЕРИКАНСЬКИХ КАЗКАХ-ПЕРЕВЕРТНЯХ

Багацька О. В., Козлова В. В.

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

У статті досліджено структурно-сміслові трансформації сучасних американських казок-перевертнів. Особливу увагу приділено спектру нових функцій персонажів, які уможливають набуття ними нового статусу в художньому світі досліджуваних казок.

Ключові слова: сучасна американська казка-перевертень, структурно-сміслові трансформації, художні функції, образ персонажа.

Bagatska O. V., Kozlova V. V. Structural and semantic transformations in modern American retold fairy tales. The article focuses on the analysis of the structural and semantic transformations of the modern American retold fairy tales. Special attention is drawn to the spectrum of the new personages' functions that enable them to attain the new status in the fictional world of the fairy tales studied.

Having researched the spectrum of the personages' functions available in the modern American retold fairy tales, we make the conclusion about their qualitative and quantitative changes. Thus, the set of the personages' actions is broadened with new functions, the borders between the sets turn to be more diluted, the personages that perform actions acquire independence, their actions grow more unpredictable which testifies to the transformation of their psychological profile. The role of a Hero is mainly performed in the fairy tales studied by human beings (80%), children or teenagers, the periphery comprises mythical creatures (12%) and animals (8%). The role of an Antagonist is also mainly performed by human beings (66%), mythical creatures (25%) and animals (9%). In most cases, the Antagonists turn to be the Hero's relatives – sisters, brothers, stepsisters, a stepmother and witches. The Heroes and Antagonists as the main participants of the fairy tales conflict are human beings or at least look like human beings (witches, dwarfs, giants). They are sure to be the most complicated and the brightest personages who experience a deep psychological crisis.

The taboo on passions overcome in the fairy tales studied makes them free from psychological inertia which enables characters to become three-dimensional. The basis of the contemporary American retold fairy tales serves to be psychology and diversity of the characters' inner world. The conflicts gravitate from the outer domain to the inner one. All the descriptions are incorporated into the personages' psychology.

Key words: modern American retold fairy tale, structural and semantic transformations, artistic functions, image of the character.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Казки належать до найдавніших витворів людського духу і сягають у глибину таких далеких від нас часів, якої не досягає жодна людська історія [4, 198]. На думку багатьох дослідників, казка є найбільш древнім жанром, який застиг у той період, коли перестав відповідати пізнішим форматам мислення. Казка набула естетичної, частково дидактичної і повчальної функції та сталої форми, що до цього часу залишалась незмінною. Усі трансформації жанру та зміни у сприйманні казкової оповіді пов'язані із втручанням дійсності в її сферу, унаслідок чого історію казки визначають насамперед через історію її співвідношення з дійсністю, на якій позначився вплив різних історичних епох – від первісного суспільства і до наших днів [7, 56]. Усе це свідчить про важливе місце казок у культурно побутовій практиці людства уже на ранніх щаблях його історичного розвитку і про тісний зв'язок їх з життям народу. Нове в казці тієї або іншої історичної доби щоразу й неминуче зливається зі старим в органічне ціле, що зумовлює актуальність вивчення казок як індивідуально-авторського способу сприйняття і організації навколишньої дійсності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У своїй роботі ми спираємось на результати дослі-

джень учених-лінгвістів та літературознавців, об'єктом наукових розвідок яких стали часо-просторові відношення в художньому тексті [2], структурно-функціональні особливості казок [8], концептуальна природа образності народних казок [6], а також психо-емоційні типи персонажів сучасного англomовного художнього дискурсу [11] тощо. Дослідження сучасних американських казок-перевертнів в аспекті їх структурно-сміслових особливостей наразі не проводилось.

Формулювання мети і завдань статті. Сучасна казка формується під впливом постмодернізму, що детермінує її форму і зміст, але через вплетення в постмодерністський дискурс міфів або їхніх фрагментів у творах по-новому реалізуються моделі світосприйняття, що сприяє виникненню додаткових відтінків смислу твору та розширенню діапазону його інтерпретації [3; 1]. Отже, метою нашої статті є виявлення структурно-сміслових трансформацій у сучасних американських казках, яскравим прикладом яких є казки-перевертні (автори казок беруть сюжети або мотиви класичних дитячих чи народних казок, але наповнюють більш сучасними смислами).

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття казки розглядають ширше, ніж жанр, оскільки казка пройшла довгий шлях – від відтворення

примітивно-фантастичної трансформації дійсності до символічного і філософського переосмислення. Тож вона перетворилась із жанру народної творчості в літературний твір, який підпорядковується художнім та ідеологічним законам своєї епохи [8]. Народні та класичні казки характеризуються наявністю клішованої структури. Казковий текст посідає місце найбільш упорядкованої підсистеми в загальній системі епіки з достатньо високим рівнем організації, оскільки його основними характеристиками є обмеженість та стереотипізація дійових осіб. Текст казки має високий ступінь зв'язності, яка реалізується в образній системі та в упорядкованій системі предикатів. З усіх фантастичних образів казкові мають найвищий ступінь абстракції, адже в казках сконцентровано життєвий досвід, накопичений людством упродовж тривалих відрізків часу, та індивідуальні фантазії безіменних виконавців, які трактують казковий сюжет на власний розсуд [5, 6].

Сучасні ж казки мають набагато більше смислове навантаження, оскільки вони часто запозичують досвід інших жанрів (роману, драми, поезії). Звідси елементи драматизму, ліризму, епічності. У сучасній літературній казці переплітаються риси казки про тварин і чарівної казки, пригодницької і детективної повісті, наукової фантастики та пародійної літератури. Сучасна літературна казка насичена тонкими психологічними відтінками, її герої переживають цілу гаму почуттів – від любові, доброти, співчуття до жорстокості, ненависті [9, 82].

Зокрема, у сучасних американських казках-перевертнях успішно подолано «негласні заборони» (заборона на біль, заборона на смерть, заборона на пристрасті) класичних казок ХХ століття:

1. Подолання заборони на біль: *I swung my arms, and fell with a crash that shook the cloud-land and shivered the billowing cumulus from north to south. My husband caught my look of pain...* (Mrs. Big: "Jack and the Beanstalk" Retold by Michael Cadnum).

У наведеному уривку падіння велетки приносить їй фізичний біль, що експліцитно вербалізують відповідні лексеми *fell with a crash* та *look of pain*.

У наступному прикладі *He looked at Gretel through his other, tear-filled eye...* "I wish it was dream", said Hansel. "But I'm not asleep, am I? It's too cold, and my eye ... it hurts" (Hansel's Eyes by Garth Nix) відьма вирізає око у Ганселя, яке завдає хлопчикові фізичного болю, на що вказують відповідні лексеми: *tear-filled eye, it hurts*.

Charise was already gone, ... crouching on the floor with her arms clenched around her body till she was dark and hard and small: like a rock: like a seed. She was crying, but she didn't know it. ... Hard and dark: her arms were cramping: her legs had fallen asleep. ... now she knew she was crying, felt the tears like lines on her face, felt their salt and cloudy heat... She cried until she thought she was empty, then cried a little more. ... She was crying when at last she fell asleep (Becoming Charise by Kathe Koja).

У цьому фрагменті лексеми на позначення фізичного болю описують новий для жанру казки біль – психологічний. Чаріз, дізнавшись, що не зможе

навчатися в школі своєї мрії, хоча була вже за крок до цього, відчуває нестерпний душевний біль, який виражається фізичним станом дівчинки. На лексичному рівні ці страждання передано такими лексичними одиницями: *cramp* (відчувати спазми, судоми; *suffer from sudden and painful contractions of a muscle or muscles* [12]), *crouch* (згинатися; *adopt a position where the knees are bent and the upper body is brought forward and down, typically in order to avoid detection or to defend oneself* [12]), *clench* (міцно стискати; *grasp (something) tightly and firmly; tighten or contract sharply, especially with strong emotion* [12]), *cry* (плакати; *produce tears from eyes because you are unhappy or hurt* [12]). Таким чином, цей фрагмент ілюструє подолання двох негласних заборон одночасно: заборони на біль та заборони на пристрасті.

2. Подолання заборони на смерть: *...my husband fell, crashing through the green into the flat and distant earth... my husband lay like a hill, a mountain shaped like a man, stretched out with his last glance bright with love for me... it tells the demise of my beloved (Mrs. Big: "Jack and the Beanstalk" Retold by Michael Cadnum).*

У наведеному прикладі велетень гине. Його смерть описує дружина. Картина загибелі видається надзвичайно яскравою, адже її підсилюють почуття та емоції велетки, виражені відповідними лексемами.

3. Подолання заборони на пристрасті та інтерференція позитивних і негативних рис в особистості одного персонажа:

Glasina felt like crying. What they were afraid of was that the wolf was really a young man under a spell. According to the stories, if Glasina kissed the wolf, the spell would break, and it would become a young man again. But if he was as annoying as a human being as he was as a wolf, Glasina wasn't keen on the idea. She would, naturally, as his rescuer, be expected to fall in love with him... Glasina hadn't planned her life this way. She wanted to learn things, travel, teach, and paint and take pictures. On the other hand, how could she allow a young man to go on being trapped in a wolf body once she'd guessed what was wrong? (A Wolf at the Door by Tanith Lee).

У зазначеному фрагменті спостерігаємо внутрішній конфлікт персонажа: Глазіна вагається між тим, що треба робити з погляду моралі, і тим, чого вона прагне. Дівчинка концентрується на почуттєвому, а не на матеріальному. Фактично персонажу не потрібно брати участь у боях, діставати чарівні речі чи творити чудеса, бо єдине, що вона має зробити, – це визначитися, яке розв'язання є правильним у тій чи тій ситуації.

Подолання заборони на пристрасті в досліджуваних казках уможливорює позбавлення від психологічної інерції, позаяк усі рішення персонаж зважає, вдавшись до роздумів, вагань тощо, ілюстрацією чого є попередній приклад.

Завдяки подоланню заборони на пристрасті персонажі досліджуваних казок перестають бути простими, як це було раніше, оскільки набувають тривимірності. В основі сучасних американських казок-перевертнів лежить психологія і багатство внутрішнього світу персонажа, за рахунок якого

створюється зовнішній світ, де дійові особи власне і мешкають [пор. 5]. Конфлікти дуже часто із зовнішньої площини спрямовуються у внутрішню. Душа, емоції, вчинки, взаємостосунки персонажів та навколишнього світу, іноді й неістот, внутрішній діалог стають головним акцентом сучасних американських казок-перевертнів, у яких майже всі описи інкорпоровані в психологію персонажа, а відступи – у сюжет [5].

Так, у сучасній американській казці-перевертні “A Wolf at the Door” авторка Таніт Лі пропонує такий опис левів:

The lions had developed long, heavy, grayish fur, and huge orange manes (to show they were still fierce), which from the front made them look like chrysanthemums.

Наведений фрагмент настановлює на думку, що головний персонаж, дівчинка Глазіна, живе в гармонії з довкіллям, а отже, і в звичайному може побачити щось унікальне, глибинне, що характеризує її як складну багатовимірну особистість.

З метою компаративного аналізу сучасних американських казок-перевертнів та їх першоджерельних версій в аспекті структурно-сміслових особливостей звернемося до праць В. Проппа. Так, дослідник виділяє сталий набір 32 функцій, які утворюють основні компоненти основоположної структури будь-якої чарівної казки [10, 150]. У межах цих функцій розвивається дія всіх народних казок досліджуваного В. Проппом матеріалу, а також дія багатьох інших казок найрізноманітніших народів.

Казка-перевертень зазвичай починається певною початковою ситуацією, у якій перераховуються члени сім'ї або ж майбутній герой просто ідентифікується за допомогою прямої номінації. Незважаючи на те, що зазначена ситуація не є функцією (за В. Проппом), вона, на нашу думку, представляє важливий морфологічний елемент. Тим більше, що власне в сучасних американських казках-перевертнях ця початкова ситуація видозмінюється, що очевидно зі збільшення обсягу, значної деталізації вихідних даних, важливих для розуміння подальших дій та вчинків персонажів, їхніх характерів. У деяких казках (“Swans” Келлі Лінк) початкову ситуацію фрагментарно представлено, оскільки впродовж розповіді до неї додаються все нові й нові уточнювальні художні деталі, своєрідні відступи від основної сюжетної лінії.

У сучасних американських казках-перевертнях, як і в традиційних казках, основною функцією є лиходійство (лиходій завдає шкоди одному із членів сім'ї). Будь-яка біда – основна форма зав'язки. Ця функція надзвичайно важлива, оскільки нею власне створюється рух казки. Заміною лиходійства може бути нестача (одному зі членів сім'ї чогось не вистачає чи йому щось хочеться мати) або важке завдання (герою пропонується важке завдання). У досліджуваному матеріалі у функціях зав'язки лиходійство трапляється в 52% випадків, нестача – у 28%, важке завдання – у 20%. При розгортанні сучасних американських казок-перевертнів ці функції можуть реалізовуватись як окремо одна від одної, так і бути взаємозумовленими. Наприклад, у казці “Swans” Келлі Лінк лиходійство, завдане мачу-

хою (перетворення людей на лебедів), призводить до постановки важкого завдання перед дівчиною Еммою, яка має знайти спосіб розчарувати всіх постраждалих:

It seems that to break my stepmother's pinkie spell, I need to make shirts for all the birds and throw the shirts over their necks. I need to sew these shirts out of nettle cloth, which doesn't sound very pleasant.

Майкл Кеднам у казці “Mrs. Big: “Jack and the Beanstalk” Retold” подає приклад переходу лиходійства в нестачу. Крім цього, саме лиходійство набуває складної структури, оскільки має подвійну спрямованість: велетням та англійцям важко жити разом:

We couldn't live in the village among the joiners and potters. We shook the ground when we tiptoed, and every time we napped in the town square we rolled over and crushed the Charter Oak or the Stone of Justice, or some other ancient monument beloved by man and boy. ... The Englishmen are too small. ... And not only that, the Englishmen are thieves!

Місіс Біг як наратор зізнається, що внаслідок незначного розміру людей, їм дуже легко завдати шкоди, чого вони, велетні, аж ніяк не прагнуть. Дехто ж з англійців – крадії. У контексті зазначених непорозумінь виникає мрія велетнів про інше місце проживання (нестача).

Функції завдання шкоди та нестачі є комплексними за своєю суттю, оскільки одна функція може реалізовуватись декількома формами одразу. Так, у досліджуваному матеріалі лиходійство представлено такими категоріями:

- ускладнення життя героя (28,6%) включає випадки живання;
 - зачаровування (23,8%) включає фізичний (9,5%) та психічний (14,3%) його варіанти;
 - завдання фізичної шкоди (14,3%) включає нанесення ран (9,5%) та вбивство (4,8%);
 - погрози та залякування (14,3%);
 - викрадання (9,5%);
 - інші форми: відсылка (вигнання), заборона.
- Функцію нестачі репрезентовано категоріями:
- нестача близької людини (30%);
 - нестача змін обставин життя (40%);
 - нестача властивостей чи речей (30%).

Так чи інакше майже всі види лиходійств та нестач, засвідчених у сучасних американських казках-перевертнях, тісно пов'язані з емоційною сферою та психологічним станом персонажів. Лиходійства та нестачі, що мають стосунок з душевними переживаннями дійових осіб, становлять 86% від загального обсягу.

Наприклад, у казці “Becoming Charise” Кейт Коджа заборона тітки своїй небозі Чаріз вступати до академії викликає у дівчинки велике психологічне потрясіння. Вона розуміє, що, незважаючи на рекомендацію від свого вчителя на вступ, її мрії за крок до здійснення руйнуються. Дівчинка відчуває себе маленькою та безпомічною, плаче, не усвідомлюючи цього:

...Charise was already gone, away, slamming her bedroom door, crouching on the floor with her arms clenched around her body till she was dark and hard and small; like a rock; like a seed. She was crying, but she didn't know it.

Авторці вдається яскраво й реалістично змалювати стан дівчини за допомогою порівняння та полісиндетону *she was dark and hard and small; like a rock; like a seed*. У цій казці трансформація психологічного стану зумовлена нанесенням шкоди безпосередньо головному герою.

Проте в досліджуваних казках наявні й варіанти, коли лиходій ушкоджує певним чином персонажа, що є близьким головному герою, чим і викликає відповідну зміну його настрою та емоцій. Так, у казці "The Kingdom of Melting Glances" Кетрін Ваз злі сестри Розі вночі у місці з водою, яку дівчинка поставила на вікні для колібрі, таємно встановлюють гострі леза, які серйозно травмують птаха:

The next morning, when Rosa ran to the basin, she saw the blood in the water and wept so much that the water turned from red to pink. ... If he is dead – and here she stopped to sob again – then I shall give him a proper burial.

За аналогією нестача здебільшого пов'язана з порушенням психічної рівноваги персонажа, спричиненої впливом певних факторів. Наприклад, у казці "Swans" Келлі Лінк дівчинка страждає через смерть матері, навіть втрачає голос. Згідно з класифікацією В. Проппа, смерть когось зі старших членів родини є лише підсиленням відлученням, проте в цьому випадку про смерть матері або саму матір автор згадує впродовж усієї розповіді дівчинки, що вказує на порушення її психічної рівноваги:

My mother died. I stopped talking. ... I miss her. ... My mother made this quilt. Her quilts are very valuable. Please be careful when you are sleeping. ... I sat down on the stage and cried. I really missed my mom. ... I miss my mother.

Крім того, майже всі наступні події в історії, які доводиться пережити дівчинці, вона так чи інакше пов'язує зі спогадами про матір.

Щодо функції важкого завдання, то, окрім типових для класифікації В. Проппа форм, зокрема зняття чар, відгадування, наявні й зовсім не звичні для чарівних народних казок. Серед них – пошук реального залу в реальному музеї в казці "The Months of Manhattan" Делії Шерман (*She had to go to the American Wing at the Metropolitan Museum of Art and look at the furniture and write a paper about it. ... It's your assignment. ... It's better if you do it yourself*) та моральний вибір у казці "A Wolf at the Door" Таніті Лі (*What shall we do? ... Glasina hadn't planned her life this way. She wanted to learn things, travel, teach, and paint and take pictures. On the other hand, how could she allow a young man to go on being trapped in a wolf body once she'd guessed what was wrong?*). Завдання набувають більшої правдоподібності та реалістичності, а це, своєю чергою, сприяє тому, що розповідь стає ближчою читачеві й зрозумілішою, адже й у реальному житті найтривіальніші ситуації можуть бути найскладнішими.

Серединним елементом казки є дії, що відображають бажання героя ліквідувати шкоду, нестачу чи виконати важке завдання. Зазвичай з процесом розвитку подій пов'язані функції випробування героя дарувальником, реакція героя й нагородження. У казку вступає нова особа, яку можна назвати дару-

вальником або постачальником. Від нього герой – як шукач, так і потерпілий – отримує певний засіб (зазвичай чарівний), який дає змогу згодом ліквідувати біду. Але перш, ніж герой отримує чарівний засіб, він піддається дуже різним діям, які, проте, всі ведуть до того, що до його рук потрапляє чарівний засіб [8, 33].

У досліджуваному нами матеріалі дарувальник виступає в таких ролях:

- власне дарувальник (*The Kingdom of Melting Glances* by Katherine Vaz, *The Twelve Dancing Princesses* by Patricia A. McKillip);

- помічник (*Cinder Elephant* by Jane Yolen);

- випробовувач (*The Months of Manhattan* by Delia Sherman, *Becoming Charise* by Kathe Koja, *Cinder Elephant* by Jane Yolen, *The Twelve Dancing Princesses* by Patricia A. McKillip);

- радник (*Swans* by Kelly Link, *Becoming Charise* by Kathe Koja);

- шкідник (*Mrs. Big 'Jack and the Beanstalk' Retold* by Michael Cadnum, *Cinder Elephant* by Jane Yolen).

Один дарувальник може поєднувати декілька ролей одразу. Наприклад, у казці "The Twelve Dancing Princesses" Патрисії А. МакКіліп стара жінка, з якою випадково зустрічається солдат, просить його поділитися з нею їжею, чим випробовує його доброту й шляхетність: *... a voice at his elbow said, "One bite is a feast to those who have nothing"*. Після того, як солдат ділиться їжею, жінка дає йому пораду й наділяє його плащ властивістю невидимості:

"Two things. One: Drink nothing that the princesses give you. And two" – she touched the dusty cloak at his back – "this will make you invisible when you follow them at night".

Випробування може проходити у формі власне випробування (дівчинці задають шкільне домашнє завдання – *Becoming Charise* by Kathe Koja), розпитувань (у дівчинки цікавляться стосовно її ставлення до різних пір року – *The Months of Manhattan* by Delia Sherman), обміну (велетень міняє гарбузи на інформацію про нове житло – *Mrs. Big 'Jack and the Beanstalk' Retold* by Michael Cadnum), прохання (стара жінка просить їжі у солдата – *The Twelve Dancing Princesses* by Patricia A. McKillip), яке, власне, може бути й німим, тобто герой сам повинен здогадатися допомогти (дівчинка годує пташок, що сидять на підвіконні – *Cinder Elephant* by Jane Yolen).

Досить специфічною категорією дарування є порадиництво – дарувальник дає герою певну цінну настанову, яка в подальшому допомагає ліквідувати лиходійство або нестачу. У досліджуваному матеріалі чарівні засоби чи чарівні помічники не завжди можуть виступати предметами дарування, проте поради як предмет дарування завжди наявні, що доводить той факт, що в сучасних американських казках-перевертнях приділено значну увагу саме нематеріальному, внутрішньому, глибинному.

Зокрема, у казці "Swans" Келлі Лінк хрещений батько дівчинки й чарівник одночасно дає своїй небозі, яка побоюється появи в її житті злої мачухи, пораду, зазначаючи, що, яку б жінку не привів додому її батько, вона буде так само боятися Емми та її братів:

That evil stepmother stuff is just a pile of horsepucky, excuse me. It's just baloney. Whoever he marries will be just as afraid of you and your brothers as you are of her. You keep that in mind.

Коли ж Емма зіштовхнулася з важким завданням – зняти чари з людей, яких її мачуха перетворила на лебедів, – хрещеного батька не було поряд, щоб їй допомогти:

My fairy godfather is never around when you need him... If you can't depend on your fairy godfather, at least you can depend on the card catalogue.

Тож робимо висновок, що в сучасній американській казці-перевертні психологічні проблеми особистості набувають більшої значущості й стають вартими того, щоб дарувальник допомагав у розв'язанні саме їх. Зовнішні ж проблеми, навіть якщо вони пов'язані з чарами, герой у змозі вирішити самостійно.

Розглянемо також шкідництво як спосіб дарування, яке в сучасних американських казках-перевертнях розуміють не лише як класичне покарання дарувальником персонажа за негативну реакцію на випробування, хоча й такі варіанти наявні в досліджуваному матеріалі (*The Months of Manhattan* by Delia Sherman). Так, у казці "Mrs. Big 'Jack and the Beanstalk' Retold" Майкла Кеднама дарувальник, торговець магічними речами, продає секрет потрібного для велетнів житла й цим ліквідує нестачу героїв у першому ході, але в другому ході, продавши цей же секрет та ще й засоби дістатися до хмар Джеку, завдає непоправної шкоди подружжю, перетворюючись таким чином на лиходія.

Піку напруження казка досягає в момент ліквідації лиха або нестачі. Ця функція набуває бінарності, поєднуючись із лиходійством, і є логічним завершенням казкових подій. Однак іноді момент власне ліквідації початкової біди може не настати. Функція, яку за В. Проппом називають ліквідацією, у сучасних американських казках-перевертнях набуває таких форм:

- власне ліквідація лиха чи нестачі;
- не-ліквідація лиха чи нестачі.

Ліквідація лиха або нестачі може відбуватися у формах, які повністю відповідають формі лиходійства або нестачі, зокрема, якщо герой хоче змінити обставини життя, вони змінюються за рахунок трансфігурації (надання нової зовнішності) героя. Так, у казці "The Kingdom of Melting Glances" Кетрін Ваз, коли головна героїня Роза перетворюється на квітку, що росте неподалік свого рідного містечка Голд Хілз, вона потрапляє у світ духовно більш високого рівня, ніж той, у якому вона жила. А птах, якому було завдано фізичної шкоди, видужує:

The hummingbird healed, and Rosa was changed into a lily, because it was the best, magical part of her. She took root as a lily in a garden outside Gold Hills.

Функція ліквідації лиха чи нестачі може реалізовуватися через дихотомію «боротьба – перемога» розв'язанням важкого завдання або ж наставати безпосередньо після цього. Так, у казці "Swans" Келлі Лінк головна героїня здогадується,

як зняти чари, накладені її мачухою на людей, і уявляє те, як вона нарешті це зробить:

When I finish, I'm going to roll it [the quilt] up, and then throw it over all the swans I can find. I'm going to turn them back into people.

Особливістю в такій ліквідації лиходійства є те, що фактично жодних фізичних метаморфоз не відбувається, люди залишаються зачарованими, проте ситуація набуває чіткої орієнтації на майбутнє: дівчинка повністю впевнена в успіху своїх майбутніх дій, що вербалізовано за допомогою граматичної конструкції *to be going to* й вкотре свідчить про переміщення функції у психологічну площину.

З урахуванням того, що не завжди ліквідація лиха чи нестачі відбувається відповідно до форм завдання лиха чи нестачі, у нашій роботі пропонуємо нову функцію трансформації, яка відрізняється від трансфігурації тим, що відбувається на внутрішньому рівні й означає зміну героя в психологічному аспекті під впливом певних факторів. Зокрема, відбувається переоцінка персонажем поглядів, принципів та переконань, що вступають у конфлікт із дійсним станом речей, який не можна змінити, заради самозбереження або збереження чи відновлення психічної рівноваги.

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Проаналізувавши наявний спектр функцій персонажів у сучасних американських казках-перевертнях, робимо висновок про їх якісні сутнісні та кількісні зміни. Внаслідок цього кола дії персонажів поповнюються новими функціями, кордони між колами дії стають більш розмитими, персонажі, які виконують ролі, набувають більшої незалежності, а їхні дії – непередбачуваності, що свідчить про трансформацію їхнього психологічного профілю. Роль Героя в більшості досліджених казок виконують люди (80%), переважно діти чи підлітки, периферію становлять містичні істоти (12%) та тварини (8%). Роль Антагоніста здебільшого також виконують люди (66%), міфічні істоти (25%) й тварини (9%), при цьому антагоністами найчастіше стають родичі Героя (сестри, брати, зведені сестри, мачуха, відьми). Отже, Герої та Антагоністи (основа казкового конфлікту), які є людьми або ж принаймні виглядають як люди чи схожі на них (відьми, гноми, велетні), є в основному найскладнішими та найяскравішими персонажами, що переживають глибоку, здебільшого психологічну кризу. Подолання заборони на пристрасті в досліджуваних казках уможливило позбавлення від психологічної інерції, унаслідок чого персонажі перестають бути простими, як це було раніше, й набувають тривимірності.

В основі сучасних американських казок-перевертнів лежить психологія і багатство внутрішнього світу персонажа, завдяки якому відтворюється їхній зовнішній світ. Конфлікти із зовнішньої площини спрямовуються у внутрішню, а майже всі описи інкорпоровані в психологію персонажа.

Перспективним убачаємо дослідження сучасних американських казок-перевертнів в аспекті їх культурологічних імплікацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багацька О. Часо-просторові трансформації в сучасних американських казках-перевертнях / Олена Багацька, Вікторія Козлова // Південний архів. – Херсон. – 2018. – Вип. 72. – С. 10–14.
2. Бахтин М. М. Время и пространство в романе / М. М. Бахтин // Вопросы литературы. – 1974. – № 3. – С. 133–179.
3. Бока О. В. Комунікативно-когнітивна спрямованість казкового дискурсу / О. В. Бока // Вісник СумДУ. – 2006. – № 3 (87). – С. 151–156.
4. Гнатюк В. М. Передмова до збірки «Народні казки» (Львів, 1913) / В. М. Гнатюк // Вибрані статті про народну творчість. – К. : Наук. думка, 1966. – С. 198–203.
5. Дев'ятко Н. Можливості впливу сучасних жанрів : фантастика, фентезі, казка / Наталія Дев'ятко // Український фантастичний оглядач. – 2009. – № 1 (7). – С. 59–66.
6. Єсипович К. П. Образ «чарівного» у французькій народній казці (лінгвокогнітивний аспект) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.05 «Романські мови» / К. П. Єсипович. – Київ, 2006. – 20 с.
7. Померанцева Э. В. Русская устная проза / Э. В. Померанцева. – М. : Просвещение, 1985. – 272 с.
8. Пропп В. Морфология волшебной сказки / Владимир Пропп. – М. : Лабиринт, 2006. – 128 с.
9. Проценко Ю. Літературна казка в системі літературних жанрів та ієрархій (на матеріалі літературної англійської казки XIX ст.) / Юлія Проценко // Іноземна філологія. – 2007. – Вип. 119 (2). – С. 82–85.
10. Ткачук О. М. Наратологічний словник / О. М. Ткачук. – Тернопіль : Астон, 2002. – 173 с.
11. Sadowski P. Psychological Configurations and Literary Characters: a Systems View / P. Sadowski // Journal of Literary Semantics. – 2000. – Vol. 29. – No. 2. – P. 105–122.
12. Oxford Dictionaries Online [Electronic resource]. – Oxford University Press, 2013. – Access mode : <http://oxforddictionaries.com/>.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

A Wolf at the Door and Other Retold Fairy Tales / [ed. by E. Datlow, T. Windling]. – New York : Aladdin Paperbacks, 2000. – 166 p.